

anthropological context. Stating common soteriological grounds of these doctrines in the point that grace of the God has determinative role in salvation of a man, it is important to pay attention to the fact that the doctrine of justification is not a spiritual path, and so it does not include prerequisites for ontological transformation of a man. The doctrine of deification in its practical application has transfiguring impact on a man, changing his nature. Hence, it is necessary to acknowledge that these doctrines are fundamentally different within the anthropological context.

Obviously, at the first glance, the Christian doctrine about essence of a man radically disaccords with the contemporary predominant anthropological demands. A contemporary man is to a greater extent self-reliant, and all his development is directed onto his own 'Self'. But when encountering the issue of purpose of his existence, this 'Self' inevitably comes to the conclusion that this purpose is possible to be found only acknowledging presence of something significantly bigger than worthless vanity of the contemporary world. In this regard Christian anthropology is the significant response to the questions of a contemporary man about purpose of his existence.

T. B. Гаврилюк

ЗАХІДНА ДОКТРИНА ПРО ВИПРАВДАННЯ ТА СХІДНЕ ВЧЕННЯ ПРО ОБОЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНТРОПОЛОГІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

В статті здійснено порівняльний аналіз фундаментальних для розуміння християнського вчення про людину положень – східного вчення про обоження та західного про виправдання. Вказується на те, що означені вчення в сучасних умовах набувають нової актуальності, переосмислюються в контексті сучасних антропологічних запитів. Основний вектор розвитку спрямований на екуменічне формулювання означених положень, на відміну від попередніх століть. Результатом чого є висновок сучасних теологів про те, що вчення про обоження людини відіграє в православ'ї роль, яку має в західній теології вчення про виправдання. Прослідковується також еволюція вчення про обоження та зауважується на тому, що у працях сучасних православних богословів необхідною передумовою обоження постає синергія і, в таких спосіб, вчення про обоження постає органічною частиною богослів'я особистості, яке в свою чергу, має великий екуменічний потенціал.

Ключові слова: людина, Бог, антропологія, вчення про виправдання, обоження, католицька антропологія, православна антропологія.

T. B. Гаврилюк

ЗАПАДНА ДОКТРИНА ОБ ОПРАВДАНИИ И ВОСТОЧНОЕ УЧЕНИЕ ОБ ОБОЖЕНИИ В СОВРЕМЕННОЙ АНТРОПОЛОГИЧЕСКОЙ ПЕРСПЕКТИВЕ

В статье осуществлен сравнительный анализ фундаментальных для понимания христианского учения о человеке положений – восточного учения об обожении и западного об оправдании. Указывается на то, что указанные учения в современных условиях приобретают новую актуальность, переосмысливаются в контексте современных антропологических запросов. Основной вектор развития направлен на экуменическое формулирование указанных положений, в отличие от предыдущих веков. Результатом чего является вывод современных теологов о том, что учение об обожении человека играет в православии роль, которую имеет в западной теологии учение об оправдании. Прослеживается также эволюция учения об обожении и отмечается то, что в трудах современных православных богословов необходимой предпосылкой обожения является синергия и таким образом, учение об обожении становится органической частью богословия личности, которое в свою очередь, имеет большой экуменический потенциал.

Ключевые слова: человек, Бог, антропологія, доктрина об оправдания, обожение, католическая антропологія, православная антропологія.

УДК: 297.17 : 364.012

Є. М. Гоцька, асп.

БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУСУЛЬМАНСЬКИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Наразі в Україні триває процес трансформації мусульманської громади. Разом з етапом її інтеграції, народилась тенденція до активного включення ісламських ідентичностей у сучасні дискурси сьогодення України. Одним з яких беззаперечно є – соціальна діяльність, яка наразі демонструє консолідованість мусульманських громад разом з немусульманською більшістю країни. У статті автор розкриває поняття "благодійності" посилаючись на традиції та культову практику ісламу.

Ключові слова: іслам, громада, релігійна організація, благодійність.

Релігійна сфера як складова суспільної діяльності є найбільш консервативною. Однак і вона не знаходиться в статичності, а постійно трансформується, аби відповідати потребам сьогодення, бути результативною, при цьому не змінювати свої духовні орієнтири. Так і мусульманські громади, які очевидно перебувають у кризовому становищі, зокрема через прояви фундаменталізму в Європі та збройні конфлікти, мають провадити більш відкриту політику та засвідчувати свою діяльність. Релігійні організації прагнуть бути осторонь від ідей, які не-

References:

1. Theological Anthropology. Russian Orthodox/Roman-Catholic Dictionary: Russian and German editions / Edited by priest Andrei Logrus, Bertram Stubenrauch. – M.: Palomnik; Nikeya, 2013. – 736 p.
2. Saint Gregory of Nazianzus. Oration 37 // Col. ed. in 2 vol. – Trinity Lavra of St. Sergius, 1994. V.1. P. 517.
3. Irenaeus of Lyons, Against Heresies. [Internet source] – Access mode to the document – http://mystudies.narod.ru/library/i/irenaeus/adv_haer.htm.
4. Maximus the Confessor, Mystagogy // Works of Saint Maximus the Confessor. – B. 1.: Theological and ascetic treatises / St. Maximus the Confessor; trans. from Anc. Gr., introd. art. and comm. by A.I. Sidorov. – M., 1993. – P. 154-184.
5. About free will. Debate between Erasmus of Rotterdam and Martin Luther. [Internet source] – Access mode to the document – <http://www.st.mrezha.ru/Erasmus.htm>.
6. Letter of the Patriarchs of the Eastern Universal Church on orthodox faith (1723) // Dogmatic letters of the Orthodox hierarchs of XVII-XIX centuries on orthodox faith. – Trinity Lavra of St. Sergius, 1995. – P. 165-166.
7. S.S. Khoruzhiiy. Deification. [Internet source] – Access mode to the document – <http://azbyka.ru/dictionary/14/obozhenie-all.shtml>.
8. Meyendorff J/ Byzantine theology: Historical Trends and Doctrinal Themes. 2nd ed. ev. New York: Fordham University Press, 1979.

Надійшла до редколегії 06.11.18

гативно розкривають природу ісламу у сприйнятті немусульманською більшістю країни. У свою чергу, в Україні мусульманські громади намагаються демонструвати поміркованість своїх поглядів та соціальну активність. Розмірковуючи над ідею соціальної відповідальності, як специфічною сферою громадської діяльності, помічаємо, як окремі особи відповідають за виконання своїх громадянських обов'язків, діють на користь суспільству, незалежно від релігійної приналежності. Характерним проявом такої відповідальності в державі зазвичай ви-

ступає саме благодійна діяльність. У суспільстві формується колективний заклик на створення певної моделі поведінки під час розв'язання суспільно значущих питань. Для нас центральними питаннями постали – розв'язання проблем соціально незахищених верств населення: діти – сироти, діти – інваліди, безпритульні, хворі. Облаштування пунктів безкоштовного харчування, медичне забезпечення, лікування малозабезпечених, допомога школам, будинкам-інтернатам, медичним закладам. Також за останні чотири роки виникли нові за своєю суттю виклики: допомога постраждалим під час боєвих дій, психологічна допомога переселенцям та незаконно ув'язненим, співпраця з медичними центрами, реабілітаційними центрами та ін. В Україні, як і в більшості країн Європи, мусульманські та благодійні організації не можуть бути повністю незалежними від "світських" справ, адже прямо підкоряються законам світської держави. Релігійні організації в Україні не мають офіційного законодавчого врегулювання щодо опікування інтернатами, дитячими будинками чи окремими сиротинцями. Будь-яка допомога з їхнього боку – це фактично є результатом їхньої власної громадської ініціативи.

Актуальність теми зумовлена появою великої кількості різнопланових духовних управлінь, центрів та релігійних громад на території України. Після значних геополітичних змін, в Києві більш помітною стала активність мусульманських релігійних організацій, присутність зросла і в ЗМІ, так і на політичному ґрунті. Також внаслідок збройного конфлікту саме питання соціальної відповідальності в державі надзвичайно загострилось, адже гуманітарної допомоги та доброчинності з боку громадських та релігійних організацій потребувала значна частина населення України. Станом на кінець 2018 року діяльність мусульманських організацій є помітною та оціненою державними відзнаками. Майже в усіх регіонах України представлені мусульманські громади, що активно провадять благодійну та культурну діяльність. Також в країні представлені закордонні мусульманські організації, що транслюють свої релігійні практики та представляють унікальні погляди серед своєї умми. Про специфіку сучасної мусульманської релігійності пише відомий французький ісламознавець О.Руа, який зазначає, що у країнах мусульманської меншості розмежування соціокультурної та релігійної сфер є досить очевидним [5]. Сучасний стан мусульманських організацій розкривається у наукових напрацюваннях М. Кирюшка, О. Яроша, М. Якубовича, благодійність як соціокультурний феномен представлений у праці О. Кочнова [2].

Предмет Благодійна діяльність в мусульманських організаціях України.

Мета дослідження полягає в тому, щоб встановити рівень соціальної відповідальності серед мусульманських громад Києва, проаналізувавши феномен благодійності в ісламі та встановивши, через що саме діяльність релігійних організацій інтегрується в українське суспільство.

Саме зі здобуттям Україною незалежності, нове життя отримало благодійне служіння усіх релігійних конфесій. Мусульманські організації отримали можливість стати дійсно активними та дієвими чинниками суспільного життя. На законодавчому рівні благодійна діяльність релігійних організацій здійснюється на підставі Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" [11] та "Про свободу совісті та релігійні організації" [12].

Зазвичай прийнято говорити, що культура благодійності представлена у вигляді синтезу освітніх, громадських та релігійно-етичних чинників, які першочергово впливають на колективне сприйняття феномену благо-

дійної діяльності. Якщо розглядати сферу релігії, то у більшість з них первопочатково вбудована система благодійності, яка функціонує у рамках етики та набуває абсолютно різних форм, залежно від засад віровчення. Однак центральні ідеї благодійності багато в чому є однаковими та незмінними у більшості релігійних традицій світу: захист та допомога, що вимагають співчуття та милосердя. В Україні функціонують різноманітні мусульманські духовні центри, діяльність яких різниться за своєю формою та ідеологією. Наразі іслам представлений такими інституціями, як Духовне управління мусульман України, Духовне управління мусульман України "Умма", Духовне управління мусульман Криму, Духовний центр мусульман України, Духовний центр мусульман Криму. Релігійне управління незалежних мусульманських організацій України "Київський муфтїят" та окремими незалежними громадами мусульман. Всі найбільші мусульманські об'єднання України належать до течії сунізму, тому не мають інституційних вімінностей та доктринальних суперечок, але разом з тим, дійсно пріоритетні напрями діяльності кожна організація обирає на власний розсуд.

Такими напрямками їх соціальної діяльності є забезпечення релігійних потреб вірян та допомога при розв'язанні питань про виділення ділянок для будівництва релігійних споруд та мусульманських поховань. Також активне поширення релігійного знання, підтримка соціально незахищених верств населення, допомога у створенні нових громад, встановлення міжнародних зв'язків з одновірцями, започаткування навчальних закладів і благодійницьких установ, видавництво літератури, проповідування ісламських цінностей, ознайомлення з культурою Сходу та ісламом. Прагнуть до відродження культурних та історичних ісламських цінностей і традицій. Організують навчання у духовних закладах, займаються видавничою діяльністю. Наприклад, Всеукраїнська громадська організація "Діаспора чеченського народу" у себе на офіційному сайті визначає напрями своїх соціальних напрямків: "Розробка та реалізація культурних і навчальних програм; соціальна адаптація приїжджених в Україну; допомога у професійній орієнтації; грантові програми з отримання вищої освіти талановитих дітей з малозабезпечених сімей; пряма благодійна допомога тим, хто її потребує" [9].

Основними документами, що засвідчує консолідацію мусульман України та інтеграцію в українське суспільство, "Хартія мусульман України" та "Соціальна концепція мусульман" – документи, що регламентують життя мусульман в Україні, розкривають ставлення мусульманських громад до найважливіших та актуальних питань сучасного життя. Над розробкою Соціальної концепції працювали організації, що за рік до цього підписали Хартію мусульман України.

Якщо розглядати культуру благодійності в ісламі взагалі, то представляти її можуть одразу три різні систем: "Залят", "Садака" та "Вакуф". Заляту присвячена велика кількість внутрішньо ісламських досліджень, в самому Корані також мова йде про милостиню, говориться: "О ви, які увірували! Жертуйте з того, чим Ми наділили вас, поки не прийде День, коли не буде ні торгівлі, ні дружби, ні заступництва. Невіруючі ж є нечестивцями" [Коран 2: 264]. Залят як обов'язкова виплата на користь бідних, яка в більшій мірі здійснюється, щоб залучити доброту Аллаха, перекладається як "очищення". Його виплата стала не лише складовою частиною віри, а й одним зі стовпів ісламу вже на початку Мединського періоду життя Мухаммада, який у діалозі з ангелом Джібрілом розкриваючи суть ісламу, сказав "ти повинен засвідчити, що немає божества, крім Аллаха, здійсню-

вати молитву, виплачувати закят, постити в місяць рамадан, здійснювати паломництво до священного дому, якщо на те буде можливість". Податок на користь бідних – це милостиня приписана мусульманам, є обов'язковою, адже виступає одним із п'яти "стовпів" ісламу. Якщо фінансове становище дозволяє, то в місяць Рамадан закят сплачується – 2,5% від чистого прибутку. В свою чергу закят аль-фітр є обов'язковим діянням для всіх мусульман, які мають статки більше, ніж для забезпечення себе, своєї сім'ї і прислуги, харчуванням та одягом на святковий день і ніч. Як зазначає муфтії С. Ісмагілов: "Метою виплати Закят аль-фітр є спокутування можливих помилок та упущень, зроблених протягом місяця посту, а також допомога бідним і нужденним" [14].

Отже, закятком вважається, передача певної кількості матеріальних засобів одному або декільком нужденним мусульманам. Існує пряма залежність від матеріальних можливостей платника, тому є чітко встановлена шаріатом, класифікація майна як основи розрахунку розміру закяту. Відомі насутпні форми: закят із худоби, із врожаю, із цінностей таких як срібло або золото, закят з товару або боргу. Закят має виплачуватися наступним категоріям людей: бідні, непрацездатні, збирачі закяту, тим від чіїх сердець чекають прихильності до ісламу, рабам, боржникам, тим, хто веде боротьбу на шляху до Аллагу. Також в ісламі дозволяється давати пожертву представникам інших віросповідань. Цікаво, що різні правові школи по-різному розглядають це питання. У Корані закят часто згадується разом із обрядовою молитвою "досягли успіху віруючі, які смиренні у своїх молитвах, які уникають усього марного, які дають закят" [Коран 23:1-4]

На офіційному сайті Духовного управління мусульман України зазначено: "Воістину, роздача милостині, прояв щедрості, великодушності та милосердя, заняття благодійністю – це великі і благі якості, прикрашаючи людину, вихваляючи її серед інших людей, викликаючи повагу та почесі...що за добрі справи Аллах дарує благоденство в Раю". [10] Мусульман всередині своєї умми привчають не лише сплачувати закят, а й заохочують брати на себе більше відповідальності, працюючи над покращенням громад та організацій. Така діяльність містить в собі догляд за хворими, допомога безпритульним, навчання дітей та дорослих.

Наступним важливим поняттям є "садака", тлумачити необхідно як "милостиня", "благий вчинок". Це добровільна справа, як виконання додаткових молитов, допомога нужденним, догляд за хворими. Заклик до добрих вчинків, також про це безпосередньо йдеться в Корані, навіть в окремій сурі Аль-Маун "милостиня". "Лихо ж тим, які моляться, але ставляться до молитов своїх недбало, котрі лицемірять і відмовляються давати милостиню". "З кожної людини – садака, кожного дня сходить сонце; розсудити двох справедливо – садака, допомогти людині сісти в сідло, підсуджуючи її, чи кладучи майно її – садака, добре слово – садака, і кожен крок на шляху до молитви – садака і прибрати перешкоду з дороги – садака". [3]

Останній вид благодійної діяльності, який ми розглянемо – "Вакуф", у перекладі з араб. "утримання". Це нерухомість або річ, яка являтиме собою певну цінність. У мусульманському суспільстві поширені вакуфні землі, будівлі, худоба, книги, ювелірні вироби, зброя, сільськогосподарське знаряддя праці та ін. Передане або заповідане на релігійні або благодійні цілі. У більшості ісламських держав вакуф не обкладається податком і не відчужується. "Прибутки від вакуфа йдуть на зміцнення позицій ісламу, а також на допомогу тим, хто потребує. Метою вакуфа, зрештою, має бути благодій-

ність з точки зору Шаріату". Вакуф на користь багатих заборонений та неприпустимий, адже в такому випадку буде протиставлений своїй природі – благодійності. Мусульмани не мають відмовлятися від роботи під приводом того, що присвячують себе поклонінню Аллагу і не мають сподіватись на срібний дощ з неба. Отже, неприпустимо, щоб працездатна людина займалась жебрацтвом, та знаходилась в залежності від милостині. З цього приводу Пророк сказав: "Не дозволено брати милостиню як багатому, так і працездатному" [4].

Необхідно зауважити, що в ісламі існує потужна етика волонтерства, яка виходить за рамки мусульманської громади, та поширюватися і на широку немусульманську спільноту. Мусульманські громади Києва розвивають свою культуру волонтерства, та наголошують на її пріоритетності. Адже доволі часто люди вважають волонтерство чимось, чим можна займатись, коли багато вільного часу. У випадку, коли люди вважають волонтерство чимось другорядним і менш важливим, за свою власну роботу, то якість їх зусиль сильно зменшується. Саме тому в Києві та інших містах України створені профільні мусульманські організації, де благодійна діяльність здійснюється фахівцями цієї справи. Ці люди – потужна сила будь-якої громади, вони проводять конференції, здійснюють гуманітарну допомогу та підтримують соціально активні ініціативи. Без таких добровольців, що направляють усі зусилля на допомогу та володіють високим рівнем емпатії, благодійна діяльність неможлива. В рамках здійснюваної організаціями благодійної роботи наявні цікаві та змістовні проекти і програми.

Одним з найактивніших учасників благодійного руху в Києві є жіноча громадська організація "Мар'ям", яка була створена у 2005 р., її діяльність спрямована на потреби жінок, не лише мусульманок, в культурно-освітніх заходах, громадській роботі, та реалізації благодійних проектів. На їх офіційній сторінці у FB зазначено: "Ми – група небайдужих мусульман, які вважають, що зміни суспільства на краще треба починати кожному з нас. І ми запрошуємо усіх небайдужих долучатися до наших ініціатив, незалежно від релігійних поглядів – творімо добро разом" [6]. Дійсно треба відмітити, що діяльність організації направлена на жінок, дітей, нужденних різних релігійних переконань. Значний обсяг роботи спрямований на допомогу дітям в дитячих будинках, лікарнях та спеціалізованих закладах. Також "Мар'ям" влаштовує релігійно-просвітницькі та культурні заходи, організовує семінари, на яких жінки різних релігійних поглядів спільно розглядають проблеми і виклики сучасного життя, а також шукають актуальні можливості для їх вирішення. Так зовсім нещодавно, у жовтні 2018р. відбулася конференція "Майбутнє суспільства: свобода вибору або влада стереотипів" [8]. Захід був присвячений питанням дотримання прав і свобод людини в Україні, етичним нормам, неприпустимості дискримінації людини за певними ознаками та способам подолання таких виявів, негативним стереотипам і їхньому впливу на громадську думку, наслідкам фізичного та психологічного насильства. Подібні організації спонукають жінок покращувати свої знання та навички в питаннях релігії, проводячи щотижневі заняття з фікху, лекції та семінари.

В Ісламському культурному центрі Києва кілька разів на рік проводяться різні тематичні заходи, присвячені фізичному і душевному здоров'ю жінки. Крім того, в Україні також діє "Всеукраїнська асоціація мусульманок", на своєму офіційному сайті вони визначають мету як: "налагодження діалогу між представниками різних культур для побудови та зміцнення сильного і згуртованого мультикультурного суспільства. Ми націлені на розвиток професійних, творчих, наукових, правових, соціальних, еко-

номічних та інших інтересів жінок. Захист прав мусульманки, розвиток сім'ї й традиційних цінностей – основна мета створення і діяльності ВАМ" [8].

Також у вище зазначеному Ісламському культурно-му центрі проводять акції спрямовані на допомогу Київському міському центру крові. У центрі ініціюють безоплатне донорство крові – "Стань донором".

Взагалі важливо розуміти, що благодійна складова у діяльності подібних організацій – це не завжди формальні крайнощі: "відстоювання свого права на повноцінне існування, домагання рівності з іншими суб'єктами громадянського суспільства. Це також потужний канал соціалізації особистості. Працюючи з нездоленими, важкохворими, засудженими тощо, релігійні організації будують з ними діалог на основі системи цінностей, відмінної від домінуючої у сучасному суспільстві". Організації запрошують до ознайомлення з основоположними духовними засадами своєї релігії, розмірковують про духовні цінності: справедливість, любов та співчуття.

Формування благодійних організацій – це спосіб забезпечити принцип справедливості у суспільстві. Його було перетворено на певний інститут, це забезпечило більшу строгість намірів, регулярність та підвищило рівень відповідальності. Іслам розглядає цю справедливість через багатство та бідність та реалізацію людиною можливостей, наданих їй Богом. Як зазначено у соціальній концепції мусульман України "З огляду на те, що багатство – це лише "тимчасове задоволення", іслам закликає до активної доброчинності, тобто витрачання того, чим Він наділив людину. Водночас іслам спонукає долати бідність, сприяти економічному зростанню, реалізації різних проектів, спрямованих на підвищення добробуту людини" [15]. Згідно з вченням про винагороду за добрі справи, мусульмани вважають, що не має різниці у прагненні винагороду у майбутньому житті або у нинішньому. У цьому контексті Алі Ат-Тантауї зазначає: "Аллах надасть винагороду у цьому житті, а якщо він цікавиться лише нинішнім життям, тобто славою, доброю репутацією, ...Аллах надасть йому те, що він просить у цьому житті" [1, с.88]

У кожній громаді є основна група добровольців, і мусульманська спільнота не відрізняється. Через прагнення деяких людей працювати безкоштовно, багато послуг можуть бути запропоновані за нижчою ціною або навіть безкоштовно, помітна більша гнучкість у наданні послуг, таким чином волонтерство дає людям більш широке почуття товариства, також вони відчувають більший зв'язок один з одним, коли беруть участь у волонтерській діяльності. Саме таким чином участь українських мусульман у подіях "Революції гідності" виявила не лише громадянську позицію окремих мусульманських спільнот, а певним чином виступила показником інтегрованості мусульман в українське суспільство. Мусульмани опинились в складі добровольчого батальйону "Айдар" та інших миротворчих ініціативах.

Також вже у 2014 було створене військове капеланство мусульман України. Які виконують різні функції, зокрема збирання і передачу волонтерської допомоги бійцям, проведення п'ятничної молитви, та інших обрядів. Капелани в Україні виконують не лише духовну, а й волонтерську функцію. Імами-капелани надають змоги відчути приналежність до громади стати "своїм".

Отже, благодійність мусульман в Україні, зокрема в Києві, постає не лише показником релігійності організацій та громад, а певним чином ретранслює саму суть громадської ідеології. Відокремлюючись від обрядових та звичаєвих практик, від політики та ідеології, не обмежуючись виключно освітою, ісламська благодійність потребує включення у суспільне життя. Інтеграція та комунікація з іншими релігіями дозволяє духовним управлінням, окремим громадам, налагоджувати активну суспільну роботу. Благодійність – такий напрямок соціальної роботи, де конфесії мають можливість представити себе та заявити про себе найочевидніше. Також можна зробити висновок, що система доброчинної діяльності мусульманських організацій в Україні достатньо розвинена та є регулярною. Їхні успіхи і досягнення на ниві виконання власних фундаментальних завдань сьогодні – очевидний та беззаперечний факт. Найбільш поширеним видом доброчинної діяльності – милостиня. Будь яка участь мусульман у житті немусульманських спільнот зумовлена моральними засадами ісламського права, коли більшу вагу має намір, а ніж будь-що. Іслам як умма – це передусім громада, а не держава, тож однією з її характеристик можна вважати – "транскордонність". Зберігаючи власну ідентичність, мусульманські громади мають враховувати реалії сучасного стану та середовища, в якому вони перебувають, більш ніж вимоги шариату.

Список використаних джерел:

1. Загальне уявлення про Іслам: переклад з арабського Абдуль – Уаххаб Мадур. – К.: Ансар Фундейшн, 2012 – 224 с.
2. Кочнова О. А. Благодійність як соціологічний феномен (культурологічний аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 26.00.01 / О. А. Кочнова; Таврійський націон. ун-т імені В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2009. – 35 с.
3. Сорок Хадисів ан-Нававі [передмова, пер з араб. та коментарі М. Якубовича]. – Олександрія : Джамі'а Табіліг аль- Іслам, 2006. – С. 22.
4. Якубович М. Преславний Коран. Переклад смислів Українською мовою; [пер. з арабської, передмова, коментарі, дослідження М.М. Якубовича]. – Медіна : Центр короля Фагда з друку преславного Суваю, 2011. – 998с.
5. Roy O. Globalized Islam. The Search for a New Ummah. – New York: Columbia University Press, 2004. – 320 p.
6. Волонтерський Рух "Мар'ям" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/Maryam.Volunteers/?ref=bookmarks>.
7. Всеукраїнська асоціація мусульманок. Про нас. [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://muslimwomen.com.ua/>
8. Всеукраїнська конференція "Майбутнє суспільства: свобода вибору або влада стереотипів" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://koda.gov.ua/news/vseukrainska-konferenciya-maybutnie/>
9. Всеукраїнська громадська організація "Діаспора чеченського народу" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://chechen.org.ua/>
10. Діяльність ДУМУ [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://islam.ua/fo-dumu/deyatelnost-dumu/>
11. Закон України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
12. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
13. Ісламський тлумачний словник [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://ponjatija.ru/node/11273>
14. Півсотні малозабезпечених київських родин отримали допомогу в Ісламському культурному центрі [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://islam.in.ua/ua/suspilstvo/pivsotni-malozabezpechenyh-kyivskiyh-rodyn-otrymaly-dopomogu-v-islamskomu-kulturnomu>
15. Соціальна концепція мусульман України [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://umma.in.ua/?p=4491>

Надійшло до редакції 04.11.18

Е. Н. Гоцкая

БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОЦИАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МУСУЛЬМАНСКИХ ОБЩИН УКРАИНЫ

Сейчас в Украине идет процесс трансформации мусульманской общины. Вместе с этапом ее интеграции, появилась тенденция к активному включению исламских идентичностей в современные дискурсы сегодняшней Украины. Одним из которых несомненно является – социальная деятельность, которая сейчас демонстрирует консолидация мусульманских общин вместе с немусульманским большинством страны. В статье автор раскрывает понятие "благотворительности", ссылаясь на традицию и культовую практику ислама.

Ключевые слова: ислам, община, религиозная организация, благотворительность

Ie. M. Gotska

CHARITY AS A COMPONENT OF SOCIAL ACTIVITY OF MUSLIM COMMUNITIES OF UKRAINE

At present, the process of transformation of the Muslim community continues in Ukraine. Together with the stage of its integration, the tendency to actively include Islamic identities in contemporary discourses of today's Ukraine was born. One of them is undeniable – social activity, which at present demonstrates the consolidation of Muslim communities along with the non-Muslim majority of the country. In the article the author discovers the concept of "charity" referring to the tradition and religious practices of Islam. The basis of doctrine is the principle of charity, as one of the pillars of Islam – zakat. Also in Islam there are such forms of charity as: Sadaka and Waqf. In the article, the author analyzes how the activities of Muslim organizations relate to the prescriptions of religion. What principle guides the representative of religious organizations in their social work. The article will also clarify the issues that have arisen during the period of complex geopolitical transformations in Ukraine.

Formation of charitable organizations is a way to ensure the principle of justice in society. It was transformed into a certain institute, which provided more rigorous intent, regularity and increased responsibility. The Largest Islamic Centers have an active charitable division throughout the territory of Ukraine. Organize holidays and educational activities, involve volunteers and all non-indifferent people. The activities of charitable organizations created by the newest religions are aimed at both individuals in need of it and entire social groups (for example, refugees, migrants), and is to fund and organize social projects of a charitable nature. Muslim community activists organize a free food distribution to low-income citizens, the disabled, the elderly and the sick, as well as to families with many children, regardless of their national, religious or other belongings, as well as to provide spiritual and psychological assistance to the disadvantaged, especially in places of military conflicts and natural disasters. For the most complete disclosure of this topic, the author of the article, turned to sites and pages in social networks to identify the results of charitable activities and determine the level of its effectiveness. It turned out that most organizations really take active part in social projects, create their own charitable movements, take care of the dying houses and rehabilitation centers.

Islam is a religion traditionally presenting charity in many of its manifestations. Religious organizations can carry out charitable activities both independently and through public funds. Therefore, any charitable activity is carried out exclusively at the request of the organization.

Key words: Islam, community, religious organization, charity

УДК 21.01.09"192"

О. С. Кисельов, канд. філос. наук

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ВІДДІЛ НАУКОВОГО АТЕЇЗМУ: НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ 1980-Х РР.

У статті аналізується дослідницька діяльність Івано-Франківського відділу наукового атеїзму Інституту філософії АН УРСР. На основі архівних документів та виданих наукових колективних монографій відділу розглянуто проблематику, яку розробляє відділ. Автор звертає увагу на рецепцію наукової роботи відділу членами вченої ради Інституту філософії. Автор доходить висновку, що дослідницька діяльність відділу була пов'язана з ідеологічною роботою Комуністичної партії Радянської України.

Ключові слова: науковий атеїзм, релігієзнавство, дослідницька діяльність, атеїстичне виховання, ідеологічна робота, Радянська Україна.

Сьогодні, у релігієзнавчій спільноті часто дискутується питання про науковий атеїзм. Чи був він академічною дисципліною чи наукоподібною частиною марксистсько-ленінської ідеології? Ми вважаємо, що статус наукового атеїзму не можна звести лише до вибору однієї з цих двох альтернатив. У межах наукового атеїзму здійснювали й антирелігійну пропаганду, і проводили дослідження з визначення рівня та ступеня релігійності населення. Звісно, зрештою, будь-яка активність наукових атеїстів розглядалася з погляду подолання релігійних пережитків у соціалістичному суспільстві. Однак, написання пропагандистських брошур проти греко-католицької церкви й дослідження соціальної структури православної парафії є різними типами роботи. Якщо перша є ідеологічною, то друга – науково-дослідною. Отже, даючи відповідь на поставлене вище запитання, найкраще, на нашу думку, давати його в контексті функціонування конкретного науково-атеїстичних підрозділу чи установи.

Нинішні розвідки, присвячені науковому атеїзму в Українській РСР, дають або загальну картину розвитку цієї дисципліни [21; 22], або приділяють увагу окремим постатям [13; 23], або присвячені конкретній проблематиці [12]. Усі три зрізи представлені в останній книзі А.М. Колодного [20]. Попри це, у нас мало приділяють уваги історії окремих атеїстичних структур, часто обмежуючись лише згадкою про їх виникнення, переліком співробітників, що там працювали, та назвами найбільш впливових публікацій. Автор цієї статті вже звертався до осмислення місця наукового атеїзму у структурі Інституту філософії [17] та розкривав окремі аспекти діяльності Івано-Франківського відділу наукового атеїзму [18].

У попередній статті, ми розглядали історію виникнення, ідеологічну та пропагандистську роботу Івано-Франківського відділу наукового атеїзму Інституту філософії АН УРСР. Ми зробили висновок, що діяльність відділу визначалася партійними структурами, а не нау-

ковою доцільністю. Проте для винесення остаточної оцінки діяльності цього відділу варто прослідкувати власне науково-дослідну діяльність. Останнє і є метою даної статті. Для цього, на нашу думку, достатньо обмежитися розглядом проблематики відділу 1980-х рр., що буде зроблено нами на основі архівних матеріалів Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України та колективних монографій відділу, що відображають результати проведених досліджень.

Нагадаємо, що на Івано-Франківський відділ покладалося завдання координації наукових досліджень у регіоні. Сам відділ звітувався, що він підтримує творчі зв'язки з кафедрами філософії та наукового атеїзму Львова, Івано-Франківська, Чернівців, Тернополя, Ужгорода, відділом формування наукового-атеїстичного світогляду Інституту суспільних наук АН УРСР (м. Львів). Співробітники відділу були закріплені за окремими містами та областями західноукраїнського регіону для координації наукової діяльності. У 1983 р. в Івано-Франківську була проведена нарада щодо координації наукової діяльності, у якій узяли участь представники кафедр атеїзму, етики та естетики Чернівецького державного університету та Тернопільського педінституту, Інституту суспільних наук та Інституту філософії АН, представників журналу "Людина і світ" та товариства "Знання" УРСР [3, арк. 30-31].

Ще одним координаційним заходом було спільне засідання сектору теоретичних проблем наукового атеїзму та відділу наукового атеїзму Інституту філософії АН УРСР із відділом наукового атеїзму Інституту суспільних наук АН УРСР, яке відбулося у квітні 1985 р. Тут співробітники різних установ розробляли спільну програму дій щодо реалізації постанови Президії АН УРСР щодо вивчення впливу клерикальної пропаганди та вироблення відповідних орієнтировок (наукових записок). На цьому засіданні була затверджена Програма дослідження, яка передбачала проведення бесід-інтерв'ю,